

VENCZEL Sándor

Színházi és filmgyári egypercesek, 1983–1989

Operett egypercesek, 1983–1989

1. A meghallgatás

Ócsai Józsefet, aki a gazdasági igazgató egyetemi kollégiumi szobatársa és jó barátja volt, kérte meg újra a gazdasági igazgató, hogy keressen neki állást a fővárosi színházi világban. (Négy évvel ezelőtt, 1979-ben Ócsai volt az, aki szolnoki gazdasági igazgató korában segített barátjának, a bútorgyári import-anyaggyártóknak, a leendő gazdasági igazgatónak, hogy megtalálja kaposvári állását.) Ócsai beszélt Henye Andreával (a Fővárosi Tanács művészeti osztályvezetőjével), aki két állást is felajánlott: a Szabadtéri Színpadokat és az Operettszínházat. A gazdasági igazgató gyorsan döntött: nem szeretett nyáron dolgozni, így az Operettet választotta. Meghallgatásán (hogyan színháziasan fejezzük ki magunkat) Keszler Pál igazgató mellett a művészeti osztály két munkatársa, Krausz Marika és Zelinka Tamás is részt vett. A megbeszélés oldott és könnyed hangulatban zajlott. A végén – a gazdasági igazgató fiatalágára utalva – felajánlották, hogy tanácsadónak szerződtesse a gazdasági igazgató mellé Lázár Gyurit, a Madách ügyvezető igazgatóját. – Á, nem kell, mondta büszkén a gazdasági igazgató! Azóta legalább százszor megbánta már az elmaradt beszélgetéseket Gyurival. De nincs mit tenni, ez már nem pótolható...

2. Operett, mint szexparadicsom

A nyolcvanas évek közepén Vogel Erikkel szerződött a gazdasági igazgató. Erik akkor már közel volt a nyolcvanhoz, de irigylésre méltóan friss és kreatív. A szerződés aláírása után megkérdezte a gazdasági igazgatót, tudja-e, hogy mi volt 50 évvel ezelőtt az irodája. Nem tudta a gazdasági igazgató. – Itt egy dzsungel volt. És tudod-e, hogy mi volt a titkárság helyén? – Persze ebben is tudatlan volt a gazdasági igazgató. – Itt a falnál fotelok és dohányzóasztalok álltak, szemben velük pedig egy nagy ketrec. – A nézőközönség a Moulin Rouge-ból titkos körlepcsőn jött fel és egy halom pénzért azt látták a dzsungelben és a ketrecben, amit ma egy nyugati pornó moziban láthatsz, de élőben! A gazdasági igazgatónak többször eszébe jutott ez a történet, amikor boákkal és tollakkal felékesített primadonnák sírását és/vagy kacagását hallotta a titkárság falán át.

3. Keszler Pál igazgató

Az Operettszínház igazgatója volt abban az időszakban, amikor a gazdasági igazgató ott dolgozott. 1980-ban vette át az igazgatói posztot dr. Malonyai Dezsőtől és közel 10 évig, a rendszerváltásig töltötte be ezt a feladatot. Korábban ORI igazgató, ő hívta Magyarországra,

Satchmot (azaz Louis Armstrongot), Aznavourt, Bécaud-t, hogy csak a híresebbeket említjük. Rendkívül türelmes és jó szándékú vezető volt, aki elsősorban pártfeladatnak tekintette az igazgatóságot. Aczél György gyakran magához hívatta, és nem tudni miért, Grófomnak nevezte. Épp egy ilyen megbeszélés után mondta, tőle szokatlan érzelemmel, hogy újra játszhatja a színház a *Hegedűs a háztetőn*. Pali bácsi a gyomra miatt nem ivott alkoholt, így az ajándékba kapott üvegeket íróasztala bal oldalában tartotta. Ha náthás volt a gazdasági igazgató, mindig töltött egy-két kupica 12 éves kóser szilvát. Mivel látta milyen jót tesz a gazdasági igazgatónak, karácsonyra mindig egy-egy palack szilvát adott ajándékba. – Na, lépünk a távozás hímvesszejére, pardon, akarom mondani hímes mezejére – ezek voltak napi búcsúzó szavai a munkaidő végén.

4. Moszkva

A 80-as évek közepén vendégszerepelésre hívták a színházat Moszkvába. Előtte a színház vezetése (az igazgató, a főrendező és a gazdasági igazgató) kimentek tárgyalni a feltételekről. Nem volt ez igazi tárgyalás, hisz a feltételeket már rég eldöntötték odafenn, de mégis úgy illett, eljártsszák, hogy itt két egyenértékű partner megállapodásáról van szó. A főrendező (Horváth Zoltán) és a gazdasági igazgató türelmetlenkedtek, hogy nem fogadták őket azonnal, de az igazgató Keszler Pál bölcs ember volt, aki tudta, ami késik, nem múlik. Sokat sétáltak a városban, sőt végigsétáltak az Arbat-on is, amelynek egy része már akkor is sétáló utca volt. Kávéztak egy híres keleti kávézóban, ahol előttük forralták fel háromszor a kávé, úgy ahogy illik. (A gazdasági igazgató akkor már olvasta Szolzsenyicin legfontosabb műveit, Rózsás János fordításában iskolás füzetbe kézzel leírva, de még nem olvashatta Ribakov regényét, *Az Arbat gyermekeit*, hisz az csak néhány év múlva jelenik meg magyarul.) A tárgyalások végül megtörténtek, a szerződések megkötöttek. A gazdasági igazgató szlavofil beállítottsága nem változott meg, de örült, amikor felszálltak a hazafelé tartó repülőgépre.

5. A második fegyelmi

A gazdasági igazgató a nyolcvanas évek végén kapta második „fegyelmijét”. Híre kelt, hogy a kormány liberalizálja a színházjegyek árát. Régóta várt erre a színház és a gazdasági igazgató, így január elsejével jócskán megemelték az árakat. A kormányrendelet azonban nem született meg, így a színház és vele a gazdasági igazgató szabálysértést követett el. Felfedezte ezt a Népi Ellenőrzés, és meg is írta jelentésében. A liberalizálás bekövetkezett néhány hónap múlva, ám a gazdasági igazgatót így is megbüntették. Hogy mennyi volt a büntetése, arra már ő sem emlékszik.

6. Kálmán Imre Szocialista Brigád

Nagyon koncentrált a gazdasági igazgató, de még így is megjelent szája sarkában egy kis furcsa mosoly, amikor megtudta, hogy a színházban két szocialista brigád van: az egyik Kálmán Imrétől, a másik Lehár Ferencről elnevezve. A brigádvezetők (egyikük Mucsi Sándor, a kaposvári azonos nevű színész édesapja) komolyan megsértődött, amikor a gazdasági igazgató négy éves kaposvári múlttal háta mögött, arról próbálta faggatni, mit is csinál egy brigád, ráadásul szocialista, a színházban. Az igazsághoz persze az is hozzá tartozik, hogy a gazdasági igazgató a 80-as évek közepének egyik nőnapján elkísérte a Kálmán brigádot az Offset Nyomda ünnepségére, ahol protokoll ajándéknak kártyanaptárt kaptak a vendégek: ezek közül az alulöltözött reklámhölgyeket tartalmazók konvertibilis csereeszközöknek számítottak annak idején.

7. Az első színházi számítógép Magyarországon

A gazdasági igazgató még ma is szeret büszkélkedni azzal, hogy az Operettszínházban volt az első színházi számítógép Magyarországon. Commodore 64-es gépről van szó, amelyet Videoton televízióra kapcsolva használt a gazdasági igazgató. (Akkoriban még nem lehetett boltban venni számítógépet, így a Novotrade-től rendelte meg a gazdasági igazgató. Több mint 300 ezer forintba került, ami mai áron 6 millió forintot jelent!) Bemutatójára meghívta a budapesti kollégákat. Ott volt Lázár Gyuri is, a Madách Színház ügyvezető igazgatója, aki türelmesen végignézte a bemutatót, amelynek során – ha nem is könnyen – színházjegyet és bérletet sikerült nyomtatni. Néhány hét múlva egy gmk-tól (gazdasági munkaközösség) vásárolt program segítségével már a bérszámfejtést is a Commodore végezte.

8. Moulin Rouge

Nagyon meglepődött a gazdasági igazgató, amikor megtudta, hogy a színház mellett álló Moulin Rouge a színház tulajdonában van. Nagyhírű intézmény volt a Moulin, nem csak klasszikus szórakoztató jellege miatt, de azért is, mert ide jöttek a párt és kormány fontosabb vendégei. A két intézmény más vonalon is összekapcsolódott: a bérleti szerződésen kívül a színház több táncosa is ott dolgozott éjszakánként. Akkoriban Ficzkó András volt a szórakozóhely igazgatója, aki keményen védte cége érdekeit (Pannónia Szálloda és Vendéglátó Vállalat). Egy este a gazdasági igazgató meghívta barátait a Moulinbe. Végignézték a műsort, pezsgőztek, italoztak. Már több üvegnek is a fenekére néztek, amikor a gazdasági igazgató egyik egyetemi barátjának megtetszett az egyik táncosnő. – Mindjárt idehívatom! – közölte nagyképpen a gazdasági igazgató. Ment is Ficzkó igazgató úrhoz, aki természetesen megígérte, hogy a kért táncosnő mindjárt ott lesz a gazdasági igazgató társaságánál. A gazdasági igazgató és baráti társasága azóta is hiába várja a művésznőket.

9. Nincs ismeretlen táj

A gazdasági igazgató második kézírata a *Nyílt levél kollégáimnak* után. A Népművelési Intézet pályázatot írt ki 1983-ban a kultúra vidéki megjelenésének bővítése érdekében. A gazdasági igazgató a színházak vidéki tájolásáról írta meg dolgozatát, amelyben több javaslatot is megfogalmazott a színházak és művelődési házak együttműködésére vonatkozóan. (A címet egy akkoriban divatos reklámfilmről vette kölcsön.) A zsűriben – a kaposvári egypercesekben már többször említett – dr. Koncz Gábor és dr. Marschall Miklós is szerepelt. Hogy-hogy nem a gazdasági igazgató 2. helyen végzett úgy, hogy első díjat nem adtak ki. (Próbálta kideríteni, hogy miért így történt, ám azóta sem sikerült.)

32 év múlva került újra a gazdasági igazgató kezébe a dolgozat. Újraolvasta és megállapította, hogy minden szava igaz. Ezt ki kellene adni! – gondolta, és felhívta a színiigazgatási honlap főszerkesztőjét, aki megígérte, hogy lehozza a munkát...

10. Zsinórpadlás

Az első színházgazdasági témájú egyetemi doktori dolgozatot 1984-ben írta meg a gazdasági igazgató. A dolgozat lényegében több önálló munka gyűjteménye volt: tartalmazta a még Kaposváron írt *Nyílt levél kollégáimnak* című munkát, a *Nincs ismeretlen táj* című dolgozatot, amely a színházak tájolásával foglalkozott. Önálló fejezete lett a szakszervezet megrendelésére írott, a vidéki színházak illetményével foglalkozó tanulmány. Tartalmazott még egy kis számítást, amely a színházi vezetés és a hatékonyság közötti összefüggéseket vizsgálta. A dolgozatot Anna néni a Közgázról és Marschall Miklós (a gazdasági igazgató baráti társaságának tagja) bírálta el, summa cum laude eredménnyel. A bírálóbizottság elnöke Mészáros

Tamás volt, később két cikluson át az egyetem rektora. A gazdasági igazgató különösen arra volt büszke, hogy a dolgozatba egy operettből vett idézetet: „Mit tudjátok ti ott benn, hogy idekinn mi fáj!”

11. Az első színházi fénymásológép Magyarországon

A színház sok-sok pénzt kifizetett már fénymásolásra (akkoriban inkább xeroxnak hívták), amikor a gazdasági igazgató rájött, hogy inkább venni kéne egyet. Akkoriban (1985–86) már lazultak annyira a külkereskedelmi szabályok, hogy a gazdasági igazgató több külker vállalatot is megkeresett a vásárlás céljából. Üzlet azonban nem lett, mindaddig, amíg egy híres népdal énekesnő (Jákó Vera) férje, fel nem vállalta, hogy behoz egyet magánszemélyként. Így is történt. Vasrácsos helyiségben kellett elhelyezni a fénymásolót, szabályzattal biztosítani a felhasználás mikéntjét, és be kellett jelenteni a kerületi rendőrkapitányságon, amely kitüntetett figyelemmel kezelte a fénymásolót állami ünnepek környékén.

12. Utazás Vilniusba

Megtiszteltetésben részesült a gazdasági igazgató: a kulturális minisztérium kiküldöttjeként részt kellett vennie a szocialista országok színházgazdaságáról szóló vilnusi konferencián. Nógrádi Róbert, a Pécsi Nemzeti Színház igazgatója volt a kollégája. Moszkvába repültek, majd néhány órai várakozás után expresszvonat száguldott velük a litván fővárosba. Az öreg színházi rókával való beszélgetésnek, az éjszakai robogásnak, no és persze a kiváló orosz tea-fűnek köszönhetően ezen a vonaton itta élete legjobb teáját a gazdasági igazgató. Azóta is hiába keresi azt az ízt, azt az aromát, azt a színt. A konferencia magyar szempontból nem nevezhető túl sikeresnek. A tolmács alig tudott magyarul, a magyar küldöttek így töredékes orosz tudásukkal próbálták elmondani a magyar színház–finanszírozási rendszer hibáit, amelyet egyébként a küldöttek nagy része mintának tekintett.

13. Deutsches Theater

A gazdasági igazgató még alig töltött el néhány hónapot az Operettben, amikor rájött, hogy az operett jól eladható lenne nyugaton is. A főzeneigazgatóval közösen felkeresték az Interkoncertet, amely szervezet egyedül volt jogosítva magyar művészek külföldi vendég szereplésének közvetítésére. – Nyugatra szeretnénk menni! – mondták és az Interkoncert bólogatott: jó. Néhány hónap múlva megérkezett Pilz úr, a szociáldemokrata menedzser, aki sok-sok évig menedzselte az Operettszínházat a Deutsches Theaterben, és akinek afro-amerikai felesége néhány év múlva már primadonnaként is sikert aratott a gyengéden nacionalista bajorok között.

Már az első vendég szereplés óriási haszonnal járt. Nem véletlenül, hiszen a főszereplőkön kívül mindenki napidíjat kapott, ám ez a napidíj is olyan nagy volt, hogy másfél hónap alatt több hónapnyi itthoni illetményt takaríthattak meg a résztvevők. A pénzmaradvány 1988-ban 11 millió forintra nőtt, amely a költségvetési főösszeg 10%-ának felelt meg!

14. Kinek faxoljunk?

Nyugat-német vendég szereléseinek köszönhetően az Operett Színház kénytelen volt faxgépet vásárolni. Beüzemelték a faxot, elküldték az első üzenetet Münchenbe – néhány másodperc múlva megérkezett a visszaigazoló irat is. Nagy volt az öröm! Na, akkor most faxoljunk! – mondta a gazdasági igazgató. Felütötték a telefonkönyvet, ám hiába volt a nagy lelkesedés, kiderült, hogy a színház magyarországi partnerei még alig-alig használnak távmásoló gépet, ahogy némelyek próbálták magyarosítani. Így aztán maradt Pilz úr (a német impresszárió) és az Interkoncert, akiknek távmásolni lehetett!

15. Kísérleti gazdálkodás

Nem volt könnyű a gazdasági igazgató dolga, amikor ösztönző bérrendszert szeretett volna bevezetni az Operettben. „Gúzsba kötve táncolunk!”, ahogy ezt Lázár Gyuri a Madách legendás gazdasági igazgatója oly gyakran mondta. A gúzst azonban már egy színháznak, vagy inkább egy színházigazgatónak, Bodrogi Gyulának (Vidám Színpad) sikerült kioldania, azzal, hogy kísérleti gazdálkodást vezetett be. Ezt az ötletet vette át a gazdasági igazgató, és sikerült is olyan gazdálkodást bevezetni, amely felszabadította a gazdálkodást minden lényeges kötöttség alól. Jelentősen megemelkedett a nézőszám és az előadászám és ezzel együtt jelentősen megemelkedtek a jövedelmek is. A gazdasági igazgató éves jutalmából – a szakszervezeti felárral együtt is – könnyedén vásárolt egy kispolszkit! 1989-ben abbamaradt a kísérleti gazdálkodás: a jogszabályok változása utolérte a valóságot, már nem volt szükség különleges jogositványokra.

16. Mulató Istenek

A gazdasági igazgató által menedzselte kísérleti gazdálkodás egyik nagy sikerű és nagy bevételű produkciója volt! Még meg sem nyílt a Kongresszusi Központ a BAH csomópontnál, amikor az Operettszínház vezetése látogatást tett Köves Tamásnál, a központ igazgatójánál. A találkozás eredményes lett: a közös produkció egy olyan vacsora lett, amelyben a színpadon élő operettműzsika szórakoztatta a körasztaloknál vacsorázó – főleg nyugati vendégekből álló – közönséget. Szerették a művészek is, hiszen többletfeladatként külön gázsi járt a produkció után.

17. A Fantom megfűrése

Hogy Seregi László koreográfus, Szirtes Tamás rendező vagy a Rock Színház kezdeményezte, ma már nem tudja senki, de az biztos, hogy 1988-ban a gazdasági igazgató komoly számításokat folytatott az Operaház fantomjának bemutatására vonatkozóan. (A produkció teljes premierig felmerülő költsége meghaladta a 45 millió forintot!) Már aláírásra várt a jogdíjszerződés is, amikor Németh Sándor főrendező (igazgató várományos) összehívta a Münchenben szereplő társulatot. Hogy mit és hogyan mondott, arról a gazdasági igazgató csak hallomásból szerzett információt, mivel őt elfelejtették meghívni. A lényeg az, hogy a társulat megszavazta: nem kell nekik Fantom! Mint később többen elárulták, azért szavaztak ellene, mert félték a rockszínházi kollégák új és eleven stílusától. De a produkció legnagyobb ellensége a főrendező volt, aki nem akart részt venni a Magyarországon akkor még újdonságnak számító castingon. Így aztán a gazdasági igazgató kidobta számításait, ellenben megtartotta a jogdíjszerződést, amely oly tökéletes volt, hogy 17 évig ebből tanította a színházi szerzői jogot.

18. Egy rendező megmentése

A nyolcvanas évek közepén tetőződött a személyzeti politika helyzete a Munka Vörös Zászló Érdemrendjével kitüntetett Fővárosi Operettszínházban. A tetőződés oka egy fiatal rendező volt, akinek már több musical rendezése futott a házban. A színház több művésze és műszaki dolgozója kijelentette, hogy úgy megsértette őket a fiatal rendező, hogy inkább felmondának. Mivel nem először fordult elő az incidens, nem lehetett már nem foglalkozni a dologgal, így egy hétfő délelőtti igazgatósági értekezlet napirendre vette a kérdést. Az igazgatón és a gazdasági igazgatón kívül mindenki arra hajlott, hogy távozzon már innen a fiatal rendező. A gazdasági igazgató témabeli kaposvári tapasztalatai és a fiatal rendező kifejezett tehetsége miatt szerette volna megtartani a fiatal rendezőt, Keszler Pál igazgató pedig tartotta magát a felsőbb pártszervek véleményéhez.

Így aztán maradt a kis Kerényi (megkülönböztetendő Kerényitől, a Madách igazgatójától) a színház rendezője, még később KERO-ként igazgatója, majd művészeti vezetője.

19. Zsüti gázsija

G. Dénes György (eredetileg Guttman György) becenevét Karádi Katalintól kapta, aki franciásan ejtette a Guti becenevet. A gazdasági igazgató nagyon szerette Zsütit, aki kalapját kezében tartva a legváratlanabb pillanatokban szokott benyitni irodája ajtaján. Mindig valami eredeti szójátékkal vagy rímmel lépett be hozzá, ám a gazdasági igazgató nem jegyezte fel Zsüti remekeit, pedig ma már akár meg is élhetne belőle. Mindig könnyen és gyorsan, mindkét fél megelégedésére szerződtek egymással, ám egy nap a gazdasági igazgató tréfát talált ki. Valamelyik amerikai musical szövegfordításának jogdíjáról tárgyaltak, amikor a gazdasági igazgató feltette szokásos kérdését: Mennyi? Zsüti mondta: 10 ezer. A gazdasági igazgató mondta: Nem! Zsüti láthatóan megszeppent a szokatlan választól. Mondta: Hát, ha nagyon muszáj, lehet 9 ezer is. A gazdasági igazgató hatalma teljében mondta: Nem! Várt egy kicsit, úgy mondta: 11 ezer! Zsüti újra megszeppent, nem értette a dolgot. Nézte, nézte a gazdasági igazgatót, majd lassan elmosolyodott, szeme könnybe lábadt. Azóta, ha néha nem tud aludni a gazdasági igazgató, gyakran elgondolkodik azon, jó vicc volt ez?

20. Erzsébet asszony

El kell ismernünk, a gazdasági igazgató jókat mulatott magában, amikor először találkozott Erzsébet asszonnyal, akinek utolsó férje a Spéter nevet viselte. Erzsébet asszony arcpasztikája, öltözete, befőttes-gumival összefogott irattára, gazdálkodási stílusa egy kaposvári színházban nevelkedett gazdasági igazgatónak nevetséges volt. Mindezt azonban olyan jól leplezte, hogy Erzsébet asszony felkérte, hogy legyen gazdasági jobbkeze. Így is történt, a gazdasági igazgató több éven át segítette a díjkiosztók megszervezését.

Azt azonban máig sajnálja, hogy nem tanult eleget Erzsébet asszonytól. Pedig lett volna mit: a pontosságot, a tervezettséget, a jóféle erőszakosságot, a pénzzel való fukarságig megfontolt gazdálkodást, az önmenedzselést, a marketinget. Mindezt akkoriban elfedte Erzsébet asszony külseje, erőszakos stílusa, amerikai modorossága. De mire erre rájött, már késő volt. Ám naponta eszébe jut Erzsébet asszony, a tőle kapott coca-colás üveget imitáló konyhai telefon 30 év után is kitűnően működik!

21. Margitka

A gazdasági igazgató a nyolcvanas évek második felében elvégezte a színművészeti főiskolán a színházelméleti szakot. Szeretett újra iskolás lenni: hallgatni Hegedűs Géza, Ungvári Tamás történeteit, Osztovíts Levente elemzéseit, Lengyel tanár úr kissé unalmas felolvasásait. Diplomamunkája témájául az Operettszínház 1949–1956 közötti aranykorát választotta. Először Gáspár Margitot, a kor igazgatóját kereste meg, aki Keszler Pál ajánlására fogadta is a gazdasági igazgatót. Háromszor látogatott el Benczúr utcai lakásába, ahol Margitka mindig felkészülve várta kávéval, cigarettával és likőrrel. A többórás hangfelvételből leírt szöveg megjelent a *Színház* c. folyóiratban és a szinigazdasag.hu honlapon is, majd a 2000-es évek elején hangjáték is készült belőle.

A gazdasági igazgató itta Margitka szavait, aki maga volt a 20. századi történelem. Első férje olasz gróf, szeretője a világhírű futurista festő Marinetti volt, belépett az olasz fasiszta, majd a magyar kommunista pártba. Remekműveket írt, köztük a *Láthatatlan királyságot*. Sokszor mondta a gazdasági igazgatónak: ezt csak magának mondom, meg azt is: majd később bővebben elmondom!

Margitka öt évig élt még, de a gazdasági igazgató többet nem kereste meg, pedig minden héten elhatározta, hogy elmegy Margitkához folytatni a beszélgetést. Máig sajnálja, és már hiába kér bocsánatot Margitkától!

22. Csúcsprodukción: Ének az esőben

A szocializmus utolsó musical produkciója, amely kiállításában, kommunikációjában már egy új világot ígért. Kalmár Péter, aki előző évben végezte a főiskolát, 25 évesen rendezte meg az Operettszínház máig legdrágább darabját! A gazdasági igazgató persze nem akarta megadni a kért keretösszeget, ám KP írásban hozott ígéretet arra, hogy a produkciót szponzorálni fogják. Mivel először fordult elő színházi gyakorlatában, a gazdasági igazgató hitt a szponzori ígervényben, így a produkció 10 millió forint díszlet- és jelmezköltséget kapott, amely 2016-os áron 120,8 millió forintot jelent!

A szponzoráció elmaradt, ám a produkció létrejött. Gene Kelly Kaliforniából gratulált a rendezőnek, a produkciót pedig öt éven át játszotta nagy sikerrel a színház. Ám a gazdasági igazgató tovább már nem hitt a szponzori ígervényeknek.

23. A római kaland

Az Interkoncert a nyolcvanas évek közepe táján felkérte a gazdasági igazgatót, legyen a Rómába menő nyári operett produkció gazdasági menedzsere. A felkérést a gazdasági igazgató örömmel elvállalta, elsősorban azért, mert még soha nem volt nyugaton, másodsorban vihette a feleségét is, harmadsorban a pénz miatt, negyedsorban még nem ült repülőn. A szálloda tetején lévő úszómedence peremére helyezte jéghideg Campari-szódás italát és hosszan bámulta az egyre romló Colosseumot. Este a Villa Borghese szabadtéri színpadán nagy sikert aratott az előadás, még a római jogvédő hivatal embere is lelkesen tapsolt. (Aki, mint később kiderült, árgus szemmel számolta a nézőket, nehogy spórolni próbáljanak a jogdíjon a rendező szerv vezetői.)

Hazafelé Bécsig repülővel, onnan busszal jött haza a társulat. A buszmegállóban a gazdasági igazgató közölte, hogy ők maradnak. Megállt a lélegzet is! – Sanyikám ezt nem teheted meg velünk! – mondta az Interkoncert embere, aki tényleg megijedt, hogy disszidál a gazdasági igazgató a feleségével. – De megtehetem! – mondta öntudatosan a gazdasági igazgató, mert tényleg megtehetette. De látván a megijedt arcokat hozzátette: Egy hét múlva otthon leszünk! Így is történt.

24. Vodka, vodka

A gazdasági igazgató összesen háromszor volt Moszkvában Operettszínházi hét éve alatt. Szerencsére csak háromszor, hisz több alkalom már alkoholmérgezéshez vezetett volna. Tudni illik, hogy a szűk körű vezetésből az idősebb kollégák nem, vagy csak alig ittak alkoholt, így a gazdasági igazgatónak kellett magára vállalnia, hogy a véget nem érő pohárköszöntők alkalmával igyon a vezetőség nevében. Hősiesen helyt is állt, ám mégsem neki, hanem egy színésznek kellett kimosni a gyomrát, aki véletlenül vagy akarattal több gyógyszert vett be, mint kellett volna. El is kísérte a detoxikálóba a gazdasági igazgató, de félrefordította a fejét, amikor egy több mint egy colos gumicsövet dugtak le a színész torkán. – Ártyiszt, vnyimányije, áktyor! – próbálta menteni a menthetőt a gazdasági igazgató, de nem sok eredménnyel. A színész és a gazdasági igazgató különösebb baj nélkül megúszták a történeteket.

25. Berliini öltöztetés

A nyolcvanas évek közepén a gazdasági igazgatót felkérte az Interkoncert, hogy legyen a berlini operett-turné gazdasági menedzsere. A gazdasági igazgató örömmel elvállalta a fel-

kérést: egyrészt soha nem járt még Berlinben, másrészt felesége lelkére kötötte, hogy gázsijából vásároljon magának egy világos öltönyt. A Köztársasági Palotában nagy volt a siker, és fillérekbe került a Bohnenkamp nevű gyomorkeserű, így telt-múlt az idő. Az utolsó napon a gazdasági igazgató összeszedte magát. Vagyis inkább őt szedte össze W. Mariann és Kuksi, akik a produkció jelmeztervezői voltak, és akiket a gazdasági igazgató már korábban felkért, hogy segítsenek felesége vágyait megvalósítani. Így is történt: a kelet-német nagyközönség nagyokat mulatott, amikor a két jelmeztervező fölöltöztette a gazdasági igazgatót. Szerény gázsijából jutott öltönyre, cipőre, zoknira és nyakkendőre. Utóbbi tíz évvel később elcserélte egy libanoni üzletemberrel Bejrútban.

26. A Fotóstáska titka

Beszélgetésre hívta valamilyen magas belügyi hatóság K. Pali bácsi igazgatót. A téma, mint ott kiderült, a színház külföldi turnéi és azok biztonsága volt. Szó szót követett, a hatósági elvtárs előzékenyen azt javasolta, hogy a színház vigyen magával egy általuk javasolt profi fotóst. Pali bácsi mondta, hogy van a színháznak saját fotósa, de ez nem számított semmit sem. Münchenbe vonattal utazott a társulat. Már Győr előtt előkerültek az otthoni elemzési csomagok, így az új fotós is megéhezett. Leemelte táskáját, kinyitotta, és kivett belőle egy szál kolbászt és kenyeret. Egyről azonban elfeledkezett: a fotóstáskát vette le és nyitotta ki, amiről így a turné harmadik órájában kiderült, hogy táskának táska, de nem fotós. A társulat azonnal észrevette ezt és jobbnál-jobb szövegekkel próbálta zavarba hozni a fotóst. Aki védekezett egy kicsit, majd elnevette magát. Ilyen volt az élet Magyarországon harminc évvel ezelőtt.

27. Operett Presszó Pódium

A gazdasági igazgató elég gyakran megfordult a színház melletti Operett Presszóban. Szerette a hely békebeli hangulatát, szerette az üzletvezető Géza törődését, aki somolyogva, kérés nélkül hozta a fél unikumot. Elhatározta hát, hogy a presszó sarkába egy kis pódiumot állítat, amelyen hétfőnként a színház egy-egy művésze beszélget Antal Imrével. (Persze a dalok sem maradtak el!) Az ötlet olyan jól bevált, hogy esténként zsúfolt ház volt a presszóban, a nyereségből pedig egy hatalmas faliképet festetett Kerek Béla festőművész barátjával. (Béának köszönhetőek a színház megújult bérletei is: a korábbi csúf nyomdai termékek helyett szecessziós, színes szitanyomással állított elő kézimunkával bérleteket.)

Az egyik nap Antal Imre felhívta a gazdasági igazgatót, hogy a következő hétfőn nem ér rá. – Tudnál valakit ajánlani? – kérdezte a gazdasági igazgató. – Igen tudok! Egy fiatalembert, akinek még nincs meg a kellő tapasztalata, de nagyon tehetséges. Úgy hívják Déri János!

28. Az első pornófilm bemutató

A gazdasági igazgató az Objektív Filmstúdió igazgatója volt, de megbízással maradt tanácsadó régi munkahelyén az Operett Színházban is. Együttműködést szervezett a két intézmény között: filmbemutatókat tartottak az Operettben, színházi körítéssel. Ilyen volt például Halász Jutka műsora Rózsa János filmje után. A nagy botrányt az esti bemutató okozta: az Operett Színházban került sor az *Érzékek birodalma* című japán félpornó bemutatására, amely a maga műfajában az első volt Magyarországon. Nagyon sok pénzt kerestek rajta, különösen akkor, amikor a Filmfőigazgatóság csak az este 10 óra utáni vetítést engedélyezte.

29. Nyerési szisztéma

Valamikor a rendszerváltás környékén felkereste a gazdasági igazgatót egy jó ismerőse. Elmondta, hogy sokat tanulmányozta a rulettasztal működését és rájött a nyerési lehetőségek mikéntjé-

re. – A végső megoldáshoz, azonban még szüksége lenne egy programozóra, aki megírná neki a még szükséges programot! De a lényeg, a minta már megvan! – mondta büszkén az ismerős. – És mi az? – kérdezte naivan a gazdasági igazgató. – Hát a magyar csárdás ritmusa! – mondta szinte sűgva az ismerős, nehogy bárki is meghallhassa. A gazdasági igazgató ajánlott is egy programozót a közgázról. Az ismerősből néhány év múlva helyettes államtitkár lett.

30. Nem lesz ügyvezető a gazdasági igazgató

Komoly számításai szerint a Németh Sándor főrendezőse alatti másfél évben itta a legtöbb whisky a gazdasági igazgató. A két Sándor nagyokat beszélt, nagyokat tervezgetett arról, hogyan is fognak nyugati mintára korszerű színházat csinálni, ha majd rajtuk múlik ez. (Tudnivaló, hogy Németh több évtizedig német nyelvterületen játszott és rendezett, így kisujjában voltak azok a tapasztalatok, amelyekkel terveit megvalósíthatta volna.) Megállapodtak abban is, ha Németh lesz az igazgató, akkor a gazdasági igazgatóból ügyvezető igazgató lesz, nagyobb feladat- és nagyobb hatáskörrel.

Elérkezett 1989 nyara. A gazdasági igazgatót felkérte Petrovics Emil, az Operaház igazgatója, legyen náluk gazdasági igazgató. A felkérés visszautasításra talált, hiszen a gazdasági igazgató már elkötelezte magát Némethnek. Ám egyszer csak pletykát hallott Münchenből, hogy Németh mégsem őt akarja ügyvezető igazgatónak. Repülőre ült hát, és felkereste Münchenben az ott vendégszereplő társulat élén a főrendezőt. Másnap délelőtt egy igazi bajor cukrászda galériáján ültek le kávézni, közel a Deutsches Theaterhez. A beszélgetés alig érte el a kávéívás idejét. Németh zavartan, a szemkontaktust erősen kerülve mondta: Tudod, az a probléma, hogy nem igazán ismerjük mi egymást. Ez pedig egy bizalmi állás!

A gazdasági igazgató nem tudott erre mit mondani, visszarepült Budapestre, felhívta Petrovics Emilt, és elfogadta felkérését. A főigazgató elégedetten fogadta jelentkezését.

Objektív egypercesek, 1987–1988

1. Hogyan lett igazgató a gazdasági igazgató

A legnagyobb hazai filmfesztivál zsűrijében vett részt Babarczy László. Olyan jól sikerült a szereplése, hogy Kóvári, a Filmfőigazgatóság főigazgatója felkérte, hogy legyen az Objektív Stúdió igazgatója. Babarczynak ez nagyon tetszett, de nem akarta otthagyni a kaposvári színházat sem. Így kellett neki egy vezető, aki papíron igazgató a tényleges igazgató mellett. Íratott a gazdasági igazgatóval egy tanulmányt az önálló filmstúdiók kialakításáról. Ez, és a Kaposváron együtt töltött négy év eredményezte azt, hogy a gazdasági igazgató elvállalta, hogy az Objektív Stúdió Vállalat igazgatója legyen. Babarczy tanácsára tanácsadóként maradt az Operett Színházban, „Jól jöhet még ez egy esetleges visszaúthoz.” – javasolta szó szerint.

2. Ki csináltasson bélyegzőt?

Az Objektív Stúdió lassan összeállt. A gazdasági igazgató felvette a főkönyvelőt, majd létrejött a gazdasági osztály. A gazdasági igazgató mint igazgató aláírt, de pecsételni nem tudott, mivel a régi bélyegzők már érvénytelenek voltak. Kérdezte a gazdasági igazgató a Filmfőigazgatóság embereit, hogy mit tegyenek, ám választ ők sem adtak. (Ne feledjük, a szocializmusban szinte mágikus erővel bírt egy állami bélyegző!) Gondolt egyet a gazdasági igazgató és megkereste Jákó Vera férjét, aki bélyegzőkészítéssel is foglalkozott és megrendelte a stúdió bélyegzőit. (Ne feledjük: Jákó Vera férje hozta be külföldről az Operett Színház fénymásolóját is.) Az első bélyegző első lenyomata a gazdasági igazgató (akkor még igazgató) saját személyi igazol-

ványát illette, aláírni pedig a gazdasági igazgató (akkor még igazgató) írta alá saját azonosító dokumentumát.

3. Bankválasztás

A MAFILM valami miatt nagyon erőltette, hogy a leváló stúdiók a Magyar Hitel Bankkal kössenek szerződést. A gazdasági igazgató és főkönyvelője azonban úgy gondolta, hogy megversenyezteti a bankokat, és azt választják, amelyik a legjobb feltételeket biztosítja. Már a harmadik banknál rájöttek, hogy nincs itt semmiféle verseny, hiszen a bankok ugyanolyan feltételekkel nyújtják szolgáltatásaikat. Nem volt mit tenni, a szimpátia döntött, így választották a Magyar Külkereskedelmi Bankot, ahol két fiatalember humorral, színházi és filmes műveltséggel próbálták meggyőzni őket cégük kiválóságáról. De végül a tea döntött: itt kapták a legjobb teát az összes bank között.

4. A személyi szám ellenőrzése

Feltűnt a gazdasági igazgatónak, hogy több száz statiszta-szerződést kell aláírnia, miközben a forgatáson alig van egy-két tucat ember. Teljesen véletlenül megtudta egy pénzügyminisztériumi munkatárstól a személyi szám ellenőrzésének algoritmusát, így egy kódos őszi estén nekiállt kézi számolással ellenőrizni a számokat. Még az igazán pesszimista pénzügyes elképzeléseit is alulmúlta a valóság: csak néhány személyi szám egyezett. A következtetést mindenki levonhatja. Ekkor gondolta először azt, hogy „Nem biztos, hogy a filmgyártás az ő világa”. (Egy évvel később megismételtette munkatársaival az ellenőrzést az Operett Színház társulatában: természetesen kiderült, hogy a primadonnák, szubrettek és bonvivánok 3-5 évet is letagadtak életkorukból.)

5. Akváriumok az állatkertnek

A gazdasági igazgató kezébe került egy sok száz nyugatnémet márkás számla, amely a stúdió legújabb filmjére lett szignálva. Megkérdezte a gazdasági igazgató: hová lett az a hatalmas akvárium, amiről a számla szól. Ráadásul a filmben sem szerepel! – tette hozzá bennfentesen. Lejátszott – mondta a gyártásvezető egyszerűen és magabiztosan. És miért játszott le? – kérdezte naivan a gazdasági igazgató, akkor igazgató. – Megfőttek az aranyhalak, nem bírták a lámpák magas hőfokát – magyarázta a gyártásvezető. – Majd jön a számla is – tette még hozzá kissé kajánul. Igaza lett: több ezer nyugatnémet márkát fizetett ki a stúdió az aranyhalak kölcsönzéséért és megfőzéséért. Ekkor gondolta a gazdasági igazgató másodszor azt, hogy „Nem biztos, hogy a filmgyártás az ő világa”. De legalább az állatkert jól járt!

6. Színházi tanácsadás

A gazdasági igazgató a filmgyártásban találkozott először a színházi korrupcióval. Történt egyszer, hogy egy nagy budapesti színházat bérelt a stúdió. A színház gazdasági igazgatója túlárazott bérleti díjat állapított meg. A gyártásvezető igyekezett becsületből is a reális szintre lecsökkenteni az árat, de a színház ragaszkodott az elsőre kimondott díjhoz. Ekkor a gyártásvezető új témaként elkezdett beszélni a filmről, kihangsúlyozva, hogy ő nem ért a színházhoz, így nagyon jó lenne egy tapasztalt színházi ember tanácsadónak. De nem művész, hanem gyakorlati ember kellene, lényegében egy tapasztalt gazdasági igazgató. Hallgatott a gazdasági igazgató, érezni lehetett, hogy erősen kalkulál. Végül megkérdezte milyen összegre gondol a gyártásvezető. Amikor meghallotta a háromhavi fizetésének megfelelő összeget, kissé lassan így szólt: „Hát, ha nem találtok mást, én végül is elvállalhatom!” Így is történt: a bérleti díj lecsökkent, mindenki jól járt, legfeljebb az adófizető polgárok jártak rosszul. (A

gazdasági igazgató személyesen hallotta, amikor a bérbeadó gazdasági igazgató, a forgatást követő napon reklamálta, miért nem kapta még meg a tiszteletdíját.)

7. Kósa Feri beszámolója

A stúdiónál töltött idő legnagyobb élménye, amikor 1987. szeptember végén lázasan telefonált Kósa Feri (többeknek Öcsi) Babarczynak, hogy szeretne vele találkozni. A stúdió igazgatói szobájában találkoztak, ahol Babarczy és a gazdasági igazgató ült, Feri pedig állt velük szemben. Kezében egy vastag papírköteget, azt olvasta lassan, értelmezve, remegő hangon. Az I. Lakitelki Találkozón elmondott hozzászólása volt, és ők csak azért kellettek, hogy elfogulatlanul megítéljék, lehet-e ebből bármi baja Ferinek. – Ugye nem, ugye nem? – kérdezte erősen aggódva Feri, de Babarczy és a gazdasági igazgató meggyőzték, hogy nyugodjon meg, nem lesz ebből semmi baja. Sőt! Így is történt.

8. Cannes-i meghívás

A gazdasági igazgató közel egy év után véglegesen rájött, hogy nem érzi otthon magát a filmgyártás világában. Az Operettszínház igazgatója örömmel fogadta volna visszatérését, ám a Filmfőigazgatóság főigazgatója megpróbálta visszatartani. Felajánlotta a gazdasági igazgatónak, ha marad, elviszi a Cannes-i Filmfesztiválra. Nagy volt a csábítás, ám hősünk a színház mellett döntött. Annak igazán örült, hogy a stúdió rendezői mindannyian megpróbálták meggyőzni, hogy maradjon. Álljon itt nevük: Szabó István, Gazdag Gyula, Rózsa János, Kósa Ferenc. Anynyit elértek, hogy a gazdasági igazgató tanácsadóként maradt még 1988. év végéig a stúdióban.

9. Frakk Babarczynak

A gazdasági igazgató már ismerte annyira Babarczyt, hogy tudta, szeretne valamit kérni tőle, de nem igazán szeretné őt megkérni. Éppen a gazdasági igazgató (itt még igazgató) távozásáról beszéltek. Szóba került természetesen a cannes-i fesztivál is, ennek kapcsán az ottani kötelező részvételek fogadásokon. Végül kibújt a szög a zsákból: kiderült, hogy nincs frakkja Babarczynak. (Akkoriban még csak kevés embernek volt frakkja Magyarországon, így nem volt meglepő, hogy Babarczynak sincs.) Mosolyogva, fejét félrehajtva kérte: Sanyi, ugye megcsináltatod? És ugye ez nem szabálytalan? Megnyugtatta a gazdasági igazgató (akkor még igazgató), hogy a frakk bekerül a stúdió leltárába és raktárába, Babarczy Cannes-ban pedig munkaruhaként viseli majd. Nagy kő esett le akkor Babarczy szívéből!

10. Filmkölcsönzés

A MAFILM egyik legnagyobb kincsestára az a videótár volt, ahonnan a cég dolgozói szabadon kölcsönözhettek olyan filmeket is, amelyeket a nagyközönség nem láthatott. A gazdasági igazgató rendszeres látogatója volt a tégának. Egy éves filmes korszaka alatt több tucat filmet nézett meg családijával. Legjobban ezért fáj a szíve, amikor 1988 nyarán visszatért dolgozni – immár újra gazdasági igazgatóként – a Fővárosi Operettszínházba.

(Venczel Sándor írásának közlésével folytatjuk a „Színházi egypercesek” sorozatát, amelyek első része a kaposvári emlékekből lapunk 2015. évi 1. számában látott napvilágot. A szöveget most is a szerző által gondozott www.szinigazdasag.hu honlapról vettük át. A nemcsak színházi szakembereknek szóló weboldalra ezúton is felhívjuk olvasóink figyelmét.)